

NEMZETI TÁRSALKODÓ.

Első félév.

Kolozsvár, április 25-én, 1844.

14. szám.

Tartalom: Töredékek egy magyar utazó emlékkönyvéből, (P.) 97. l. Viszhang Vándorhoz, (Szentkirályi) 109. l. Ritka bécsületesség, (T - ki.) 112. l.

Töredékek egy magyar utazó emlékkönyvéből.

(Folytatás.)

Museo Borbonico. — St. Gennaro' ünnepe. — Utczai jelenetek.

Első, minek Nápolyban látására mentünk, a' Museo Borbonico; Studi Publici volt. Az épület M. G. Fontana' rajza után építetett, 's gazdag a' Minturnae-, Capua-, Herculantum-, Pompeji-, Stabiae-, Nuceria-, Nola- 's Paestumban talált régiségekben. Siettünk a' régi festvényeknek szánt folyosóba; ezek többnyire épületek' és szobák' falairól vannak darabokban kivágva, stuccora, frescoban és all encausto festve. Altaljában mondhatni, hogy a' rajz és compositio szép, elegans, hibátlan, de a' kivitel olyan egyszerű, tudomány nélküli, hogy a' műértők azt teszik fel, azok közönséges szobafestők által nevezetes antik festvényekről másoltatnak; hanem Pompeji-ban olly érdekes historiai festvényekre találtak, mellyeknek elsőrendű művészek' darabjainak kell lenniök. A' kül vonások' helyessége 's 'compositio' szépsége szinte vételkedhetnek Raphael' Vaticano-ban lévő frescoival, annyira, hogy ha nem későbbben találtak volna rájuk, azt lehetne képzelní, azok előtte nem voltak ismeretlenek. A' tárgyak görög historiából, mythologiából 's közönséges házi életből vétettek. Bachanaliák, egyes tánczosnók; 's ezek annyi gyöngéd szépséggel bírnak, kar-

jaik' tartása, mozdulataik olly kerekdedek, egymásba olvadók, természetesek, fesztelenek, hogy szép tánczosnóinknek tanácslanám a' régi Terpsichoré' nyomait követni. Egyedül Taglioni az, kit a' musa most lelkesít. Szobrok között a' Balbus család' férfi 's asszonyai, gyalog és lóháton nevezetes szerepet játszanak. Érdekes a' Nero' anyja Agrippina' ülőszobra. Mennyi méltósággal elfojtott aggodalmat, bánatot árul minden mozdulata el! millyen lankasztó resignatioval van ülhelyén elterülve! A' mint rá tekintettem, szinte rokon érzés' könnyei lepték el szemeimet. Szegény asszony! Mennyi bú 's szívbeli szorongattalás hagyta nyomaikat szép alakján! — Tovább a' Torso Farnese; ezt Phidiasnak tulajdonítják. — A' Venus Callipyge pozsgás vételkedő társa a' medicei Venusnak; ez nem a' tiszta szerelem' istenasszonyát ábrázolja. — Egy Aristides különösön magára vonta figyelmünket; az a' görög művészet' egyik mesterműve. — Végre a' nevezetes Toro Farnese; e' híres csoportozat, az antiquariusok szerint, csupán egy darab márványból vágatott ki 's azon történetet ábrázolja, midőn Amphion és Zethus — Antiope' fiai — Dircét, a' thebae-i királynak Lycusnak nejét hajánál fogva egy bika' szarvához kötven, anyjok' parancsolatjára a' bikát megfogják, hogy Dircét leoldhassák róla. — Az itteni antik ércszobrok' gyűjteménye leggazdagabb és legnevezetesebb egész Európában. Közülök Antinous' gyönyörű mellszobra, egy részeg Faun,

egy kigyót fojtogató gyerek — Hercules, 's egy herculanumi kis disznó maradtak inkább meg emlékezetemben.

A' papyrus-gyűjtemény is nevezetes. Ezt 1755-ban egy herculanum-i Villában találták 's közelebből Portici-ből az augustinus barátok kertjéből hozták ide. Sokáig szénüszköknek tartották, hanem rendben lévén egymásra rakva, a' barátok' figyelmét magokra vonták, 's szorosabb vizsgálat után latin és görög szavak lettek a' vélt üszkökön olvashatók. Szorgalmasabban fogván a' kiasáshoz, hét cserép kalamarist kaptak stylusokkal együtt. Padre Antonio Piaggio egy gépelyt talált fel, mellynél fogva a' papyrustüredékeket le lehet tekerni. Igazán, csak barát' curiositasa adhatott megint baráttüredelmet ehhez a' pepecslő munkához, melly ismét egy hosszú baráteleletet kíván egy ilyen türedék' lebontogatására. A' könyvtárnok éppen egy illy türedék' letekerésével bibelődött; én csak nézésében is szinte szédültem: látva, miként forgatgat újabegyei közt lassan lassan, de szünet nélkül egy srófot, mellyről két selyem szálaccán két, akkora viaszgolyó csüngött, hogy egy hangya is elbirta volna, 's ezen golyók a' csaknem elhamvadt és pókháló finomságu papyruslaphoz ragadván, észrevehetetlen haladásban emelgették fel 's fejtegették le azt egymásról. A' letekert türedékek többnyire főzés' mesterességéről 's több e' félekről szólnak; legnevezetesebb közöttök Philodemos' munkája a' büszkeségről. 408 türedék van, és még csak 88 olvasható.

Egy sorszobán csak átfutottunk, hol az aegyiptusi, etruriai 's osk régiségek, Herculanum- és Pompeji-ban talált felirások, közönséges cserépedények, lacrymatoriák, elegáns állásu lámpák, boros amphorák és poharak, Isis', Serapis' idomtalan szobrocskái, sycamorusfa ládába pakolt mumiák őriztetnek. Ezen tárgyak mind kedvellőkre, bámulókra találnak, kivált a' mumiák, mellyek mindenütt a' néző közönség' kedvenczei.

A' Herculanum- és Pompeji-ban kiasott régiségek közt igen érdekelt engemet, aprójára látnom, hogy a' régiek házi körökben miként éltek; egy hajdani szépnak mik voltak szükségai, kényelmei. A' szép Julia' öltöző szobájában egy kinyitott pyxist is leltek — benne lévő pirosítóval. Hogy a' nap alatt éppen semmi új ne történék, nem mondhatjuk ugyan, mint bölcs Salamon mondja; (mert az ő idejében nem léteztek még a' gőz- 's mindennemű gépelek) hanem igen, hogy kevés új történik, hogy az emberi elme lassan halad elő új találmányokban; 's erről kevés győzhet meg minket jobban, mint e' gyűjtemény. Képzeltetlenség, mi kevéssel vagyunk a' régieknél elébb; még házi butoraink is majd mind ismeretesek voltak előttök, 's elegáns izlésben, mesterművekben messze hátra hagytak bennünket. De nincs miért égis magasztalnunk a' régi erkölcsöt és a' mostan élők' nyakába vetnünk minden romlottságot; mert az akkor divatozott erkölcsi féslettségről iszonyodás nélkül nem is gondolkozhatunk. Az erkölcs' megszelídítése 's kitisztítása, a' Kristus' tudományának diadalma.

Ezen gyűjteménybeni tárgyak mind az emberi szükségek', vágyak', indulatok' tanui; 's hajdan is, szintűgy mint most, mindent elkövettek kielégítésökre. Ettek, ittak, aluttak, szerettek, gyűlöltek; nagyravágyás, irigység, harag lobbadozott a' szivekben. Némelly elme felsőbb valóhoz emelkedett, imádott; másban aljasabb indulatok fészkeltek magokat. Voltak gondoskodó jó házi asszonyok; 's magokat ékesgető hű szép hölgyek, kik a' cifrálkodást szerették. A' szépet, hasznost és nagyot előmozdító férfiak; 's más aljas, undorító gyönyörökbe merült férfiak és asszonyiállatok, kik hitvány személyeik', kényeik' kielégítését tették éltök' egyetlenegy céljává. Hát még milyen nagy szerepet játszott a' hilaris, piros, fényes feszlűt, kerek képű eszemiszom ember, ki gyomrát mindenek felett szereti 's sze-

ret önkényelméből mindenkit és mindent, mert lomha husos szívét ezen altató indulat kevésbé fárasztja, mint minden más. De vond el tőle a sült galambat, 's akkor látod meg, milyen haragzivatár emelkedik nyugadt keblében.

Az üvegek, vizes kancsók, még most is használható konyhaeszközök között egy placsinta-sütő voná inkább magára figyelmemet. „Mit, már akkor is sütöttek placsintát?“ szólék fel. — „Hát ez nem magyar étel?“ — Láték érczből csinos kicsin gazdaságos főző tűzhelyet; egy pár kenyeret, mellyek közül egyik félben van; néhány tojást; fűsüket; egy tükröt (ez egy kispallérozott kerek ércztábla); jó illattartókat; késeket, kanalokat; arany ékszereket; selyem és gyölcs öltözeteket; olaj festékeket; éji lámpákat; gyógyszerári eszközöket; madár- és hal-fogó reczéket; 's számtalan bútorokat, mellyek mintha a pillantati használatra mind készen állának. Mind ezen tárgyak nevezetesek nagyon elegans alakjok- és idomzatjokról, mellyeket most utánazni is alig tudnak, 's nagyobb becsüek — pedig csak érczből készítvék — mint az aztutáni, hanyatló korban drágább anyagokból készített tárgyak, mellyek nehéz arannyal és drága kövekkel kirakvák. Ezek tulajdonosaik' életmódjáról, kedveiről, foglalkozásairól szólnak; 's ők, kik birták, önkényök szerint használták, és mint csekélysegeket megvetették: hol vannak most? Elsenyvedtek; hirök porok sincs többé. A' tükör, mellyben a' szép tulajdonosné saját kellemeit büszke örömmel bámulta, szép képét — nem mutatja többé.

Említenem kell még egy nagy becsü pietra dura Cameo-t; ez a' maga nemében legnevezetesebb; egyik oldalán az első Ptolomaeus' apotheosisa, másikon egy medusa-fő van felmetszve. A' terra cotta edénygyűjtemény leggazdagabb Európában. Az áldozó 's temetkező vasa-kon (edények) és urna-kon sok, igen szép rajzolat találtatik; 's nagyon érdekes látni, etrusciaiak'

idejéből a' szép mesterségek pólájokból miként kezdettek kifejlődni. A' rajz előbb feszes, és csak egyszerű külvonatokból áll; hanem az idomok helyesek. Azután a' görögök jobb izlést hoztak bé, 's a' rajzmesferségét maga tökéletességére felemelték; de ez, midőn az aegyptusi idomtalan izléssel egybevegyült, hanyatlani kezdett. Az etrusciai 's görög vasa-k legszebb és leg-elegansabb idomuak, 's a' rajzolatok rajtok csupán egy szinnel vonvák; a' hanyatló korbóliak állásuk és idomukban hibások, a' rajtok levő rajz rossz és két vagy több szinnel van vonva. Ezeket Etrusco-egiziano, vagy Egiziano-etrusco-nak nevezik. A' képgyűjtemény elég számos, de alig van benne említést érdemlő darab. Már egészen megelégtülve levén a' belle artikkal, örültem, hogy a' hús szobákon minden bámulni való nélkül csak keresztül siethettem. Egyedül a' Massaniello' képe gerjesztett figyelmet bennem; ez sem művészeti becséért, hanem talán, mert az előtt nem régen láttam az operát; vagy tán az elnyomatott, a' letiportnak emberi méltósága 's jogai után kapkodásai asszonyi oktan szívem' belsőbb rejtekében fájdalmas rokon érzésre találtak. Igazán nem tudom miért; mert a' kép mint már érintém, nagyon rossz, a' hős egy otromba, balgatag lazaroni, vagy halász; hanem a' ki olykor, — midőn történetből vagy tanuja, vagy hallója volt a' hatalmasabbnak erősebbnek gyengébben, védtelenen büntetlenül elkövetett erőszakoskodásán — érzette, mint futja hátát hideg borzadás el, mint hevül szíve 's feje, az megérti miért; másoknak pedig ismételve csak azt mondom, a' kép rossz volt.

A' nápolyiak' szeretett patronusa', St. Genaro' vére' felolvadásának (liquificatio) ünnepe levén, elmentünk a' nagy templomba, hogy mi is lássuk ezen minden évben rendszerint háromszor előforduló csúdatettet, mellyhez a' nép vakbüzgósággal ragaszkodik, híven, hogy ha a' vér nem liquificalodik, az országot csa-

pás éri. Már harmad nap óta volt telve a' templom nézőkkel, imádkozókkal, és St. Gennaro vére a' sok forró kérés, könyörgés, térdhajtásra sem akart még mind felolvadni. Ezt a' nép — ha annak lehet nevezni egy falka, rongybatakaródzott, piszkos, gyülevész mind két nembeli személyt, kik csupán a' nép' legaljasabb és legtudatlanabb részéből állottak — már unni kezdvén, mind közelebb közelebb tódult lármas kéréseivel a' rostély körül, mellyen belől a' pap állott, 's imádkozva a' megaszott vérral tele üvegecskét kezei között melengette — ha jól láthattam. Ki térdepelve imádkozott, kik bámészkodtak, ki beszélgetett, ki olvasóját számlálgatta nagy sebességgel; a' vén asszonyok sirásra fokadva kérdezték a' paptól, hogy a' csuda tevődik-e már vagy nem? Ennek minden kétséges fővázására újra neki kezdtek a' sirásnak. Sokan, — így beszélnek mások, de én ott helyben nem halottam — midőn a' hosszas kérést már már sokalják, elvégre szitkokra szoktak fokadni, 's a' szentet, kinek előbb misét, gyertyát, böjtöt ígérnek, fenyegetni kezdik, hogy tovább nem tűrnek, megverik, tengerbe hányják 's máshoz folyamodnak! Ekkor is a' zürzavar annyira hágott volt, hogy a' pap jónak látta minél hamarabb véget érni. Új ügyekezettel fogott tehát az imádsághoz, 's „Eccolo!“ megesett, megtörtént a' csuda. De ez mikor és miként történt, nem láthattam, igen későre jutván a' rostélyhoz. Az üvegben egy csepp nedv az egybeaszott salakból folyóvá vált, a' pap az üvegecskét a' közönségnek mutatta 's a' rostély körül állóknak térdeplőknek csókolásra nyújtotta. Hozzánk fordulván, nekünk is oda nyújtá. E' jelenet az nap még mind tartott, úgy hallám.

Feltűnök idegenre nézve Nápolynak az utcái. Reggel és estve telvék azok virágáruval. Olyan luxust virágban, millyen szobámban itt uralkodék, még soha sem láttam. Barátim, ismerősim minden nap szép virágajándékokat hoz-

tak. A' virág itt bujábban nyílik, színe ragyagóbb; de illatja nem olly kellemes, mint a' hidegebb éghajlat alatt termőké, vagy talán csak én képelem úgy. Itt a' közönséges nép' virág-szeretete ollyan nagy, hogy az árulónók mindig körül vannak véve vásárlókkal; 's szép látni, hogy a' rongygyal takart személyek, kiknek a' mindennapi szükségesre sincs elegendőjük, zsebjeikből utolsó pénzecskéiket is kikeresgélnek, 's a' közelebb álló virágárulónótól, hosszas gyönyörködéssel teljes egybehasonlítás és valógatás után, a' legszebb bokrétákat megveszik. Meleg éghajlat alatt született embernek finomabban érzékei; a' szépek szeretete nála nem, mint minálunk scythia maradékoknál, tudomány, belé nevelt szokás, hanem természeti adomány, ösztön, szükség. — Sátrok, állványok emelvék, hol nem részegítő, tompító italokat árulnak, hanem jeges czukros vizet, fagyaltat, narancsot, citromot; 's a' köznép, a' terehhardó lazaroni ezeket veszi, hogy velök magát enyhítse; neki nincs búja, mit pálinkával kelljen elűzni. — Az utczákon, kivált a' Chiaja-n, örökös ünnep uralkodik. Alig lehet néhány lépést tenni, 's egy egy jól kihizott veres képű szakács tűnik elő, ki fején fehér kötött sapkával, előtte surczczal, felütötte a' Laczikonyháját, és süt, főz, ránt, kavár; a' keresztül menőt hija: „jőjön, kostolja meg jó főztét; soha sem ett életében ollyan jót; egy herczegnek való falat az; ollyan halat a' nápolyi öbölben még soha sem fogtak, most, éppen most, és csupán az Eccellenza' számára veti bé a' zsirba; millyen szépen, millyen pirosan rántódik! csak a' szaga milly hívogató! mind az öt ujat meg kell utána nyahni, 's csak egy carlino-ba kerül. Vagy talán maccheronit kíván? — Azt is ollyant adhat, hogy az egész nápolyi uradalomban — de mit mond — egész világon sincs párja, és a' király' szakácsa sem készíti 's tálalja ki úgy, mint ő a' Signor Eccellenza', vagy Signor Contadino'

számára. Állványokon Policinelli-k elmés darabokat játszanak; majmok tánczolnak; papagályok a' jövőmenőket hivogatják, szidogatják. A' tenger mellett fiucskák szép csigákat, tengeri pókokat, spongyianövényeket, kláris gyökereket áruba kiábálva bocsátanak; más helytt a' Madonna santa' csudateteit magyarázzák. — A' közrendre 's csendességre felvigyázó katonák egy szegletbe ülve koczkavetéssel mulatják magukat; vagy a' morra-játékba merülve, újjaikon kimondhatatlan sebességgel lármáson számígtatnak. — Hordozható író asztala mellett ül az írnök, 's tollát tudósi módon füle mögé dugván, szólígtatja fel a' járkálókat: nincs-e iratni való kötelező vagy nyugtató levél, testamentum, vers vagy szerelmes levél; ő mindenre kész, mindent meg tud írni, csak tegyék le a' — carlino-t. — A' két kerekű, tarkán festett caratella bokrátság puja lova után, melly úgy fut, mint ha szemét kivették volna, vigan dörög el a' faragott sík márványkövezeten, a' legfurcsább és legtarkábbban egybe szerkezett társaság foglalván el többnyire; mert Nápolyban senki sem jár gyalog, ha csak van egy carlino zsebében. A' szekerezés' szenvedelme egészen a' maniaig van víve Nápoly' minden rendei közt. — Katorna 's barát, vén asszony és gyermek, jól öltözött polgár, ezifra falusi legény és rongyos lazaroni degyesen csipezzkednek fel, a' mennyin fel férnek, egy egy illy szekerecskére, a' nélkül hogy csak meg is gondolnák, valljon nem törik-e le alattok, 's a' kínlátott ló elbirja-e vagy nem? Csupán az áthaladó temetés zavarja, legalább pillanatra, komoly homályával a' vigáság' ezen jeleneteit. Tetőtől talpig fehérbe burkolt, álarcczal eltakart személyek, kezeikben égő szövétnekeket víve, 's halotti énekeket énekelve, lépdelnek ünnepélyesen a' holt test előtt, melly ezifra öltöztetve, virágokkal koszoruzottan, 's kipinosított arcczal a' közönség' szemlélésére kitéve, takaratlan fekszik pompa-

nyósolyáján, mellyet hasonlólag illyen titkosan béburkolt személyek visznek, és kísérnek utolsó nyúghelyére. — A' halál-, az enyészetnek látása mindig meghat bennünket, bár millyen elkészülve legyen lelkünk rája, bár millyen egybehangzásban legyen a' hely is az illy komor jelenettel; de mikor így a' ragyogó nap' fényén, lármás vigságnak közepette, mint hivatlan vendég váratlanul jelenik meg közöttünk: akkor, mint egy hideg gúny, a' szivünkől forrón ömledező kedvet egyszerre vissza fagyaltja, 's csonkunkig megráz, Ember! porból lettél, 's porrá kell lenned. — Délben az utczákon egyszerre minden életjel kihál; mindenki déli álmát alusza. A' lazaronik is font kosaraikon heverve, vagy csak mint a' gyékek a' naptól legforróbban ért köveken elterülve alusznak, vagy — con amore — egymás' fejében keresgélnek. Pár óra múlva az utcák újra megnépesednek, lármásokká lesznek 's így tart estig. Akkor a' hold' ezüst világánál a' tengeröbölt könnyü csónakok borítják el; az ablaktáblák meggyúlnak, hogy az édes esti levegőt a' szobákba bécocsássák, 's az erkélyek és utcák megtelnek gitare-osokkal és éneklőkkel.

(Folytása közelebről.)

P.

Viszhang Vándorhoz.

„Írjunk de igazat.“

Szólni és írni — ha tud — mindenkinek szabadságában áll; de igazat szólni és írni kötelessége. Ezen elvet több utazási irataiban alkalmasint megtartá a' Nemzeti Társalkodóban „Erdélyről közlemények“ Vándor írója, 's közleményeit jelesen Gyergyórol elégtűlten 's örömteli kebellet olvasgatám 's így ábrándozék: már valahára a' kis Székelyhon is folyóiratokban elő kezdett fordulni. Mikor pedig fel-csíkróli

közleményeit kezdém olvasni; még teljesebb figyelemmel iparkodám mondatait kíséreni; mert csakugyan saját honáról mindenki örömmel olvas és hall, de sajnosan vevém észre, mi szerint a' t. Vándor úr is a' hibázhatóság esékény gyarlósága alatt sindik, 's egyéb botlásain kívül — mint p. o. a' delnei templomot Delne és Pálfalva közé helyzi, holott Delne és Csicsó közt áll, mivel régen a' megye egy volt — még egy egy kevés auxessissel is szeret élni, 's azt gúnyszavakkal meg is fejelgetni; nevezetesen, midőn Csík-Somlyóra leutazik; ezen helyről igaztalanul 's ábrándteljesen írja tapasztalatocskáját — 's itt én is élhetek diminutivummal, mint a' t. Vándor úr Csík-Szereda' leírásában. Ugyan is azt írja a' Nemzeti Társalkodó' 1840-dik 2-dik félévi' 1-ső számában: „Csík-Somlyón — — — legnépesebb és hiresebb búcsuk tartatnak — tán egyesben jobb lesz vala: búcsu tartatik — évenként pünköszt' másodikán, hová a' közel vidékből és székekből számosan seregelenek buzgók, nem buzgók és túlbuzgók, catholicusok és nem catholicusok, imádkozni és vigadni, kényelmesen székérrel, és ájtatosan gyalog.“ O! peregrinum in Jerusalem!! Édes Vándor úr, Csík-Somlyón a' búcsu nem pünköszt' másodikán, hanem pünköszt' előszombatja' délutánjától pünköszt' elsője' délutánjáig tartatik; akkor az egész gyülekezet eloszlik 's a' háromszékiek mennek másodikára Kézdi Szentlélekre, a' csíkiak Csík-Szentlélekre búcsura; ez így folyt Somlyón 1567 óta, így foly ma is: ezt még a' gyermek is a' vidékben jól tudja, jól tudják a' moldovaiak is, kik régen ezen ájtatosságra számosan jöttek ki 's most is jönnek, midőn a' hosszas gyimesi veszteglés nem akadályozza — Hogy különféle érzésűek 's vallásuak jelennek meg itt a' búcsun, abban kezet fogok a' t. Vándor urral; de hogy vigadni jönének, ebben tán hibázha-

zik, mint egyebekben, hiszen itt szoros értelemben vett vigalomra alkalmas hely sincs.

Tovább így folytatja közleményét: „Ezen búcsuk tartatnak a' falu melletti Kis Somlyó' nevű hegyen. Ennek tetején van az úgynevezett Salvatorhegy, vagy Jézushágó, Jézus kiáltó bércz, mellynek nyugoti oldala nagyon meredek. Itt szoktak az ájtatosbak egymást lele kaszibálva felmászni és visszahajadózni az isten' dicsőségére.“ Ide tán békér Göthenek ezen mondása: „Durch nichts bezeichnen die Menschen mehr ihren Character, als durch das was Sie laecherlich finden.“ Édes Vándor úr, úgy tetszik, nem volt itt a' búcsun, pedig nagy rokon szenvedést mutat iránta (?); mert ez nem a' Kis Somlyó nevű hegyen tartatik, hanem benn a' ferencziék' templomában. A' hegyet ugyan a' nép ünnepélyes menettel megkerüli, de rögtön visszajő a' templomba, hol tartatnak a' szónoklatok 's egész istentisztelet.

Igen regényes isméretet közöl Vándor úr a' Salvatorhegyen álló kápolnáról is. „E' hegy felett áll egy kápolna annak emlékeztére, hogy ott láttatott lajtorja az égből alá bocsátkozni, mellyen angyalkák jártak le és fel. A' felirásból most is olvasható annyi: „Itt láttatott lajtorja, — — —“ de a' többbit egy igazi catholicus bémeszelte. „Lehet, hogy midőn Vándor úr a' Jézushágóján kimászott, a' szeme káprázni kezdett 's a' feliratot nem tudá elolvasni; mert azt mégsem igazi sem meszes (ál) catholicus nem meszelte bé; szóról szóra olvasható 's így hangzik: „Ezen helyre láttatott az égből le bocsátatni lajtorja, és itten csudálatos processiojárások és énekszók éjszaka hallattak; azért neveztetett e' hegy Salvatorhegyének. 1734. die

5-a Augusti.“ Ezen írásról a' gyermek is észreveszi, hogy nevetséges és merő koholmány 's nem méltó arra, hogy közhirlapba iktattassék. Én is csak azért hozám elé, mivel olvas-hatóságát Vándor úr tagadni méltóztaték; de egyébként is, édes Vándor úr, itt az angyalkák-ról emlékezet sincs, sem arról, hogy ezen mon-da' emlékezetére építettett volna a' kápolna; mert a' szakadatlan hagyomány azt mindenkor Úr' szí-ne' változása' emlékére építettnek igazolja. Ezt maga a' kápolna' régisége is mutatja, melyet a' hagyomány egész Szent István király' idejéig viszen. Mi a' Nagy Somlyó hegyérőli közleményt illeti, arra csak az a' megjegyzésem, hogy az együgyű, holdkóros Vízi Márton, ki 1840-ben július' 5-kán az utazó úrtól élni hirdettetik, még 1837-i novemberben meghalt, 's nem anyyira az imádságban, mint madárcsiríklásban találta nyugalmát. — Lehet, hogy elragadtatás-ban találkozott vele. No de haladjunk.

„A' csík-somlyai megyének és pap-ságnak — így ír — a' pünkösti búcsuk-ból — tán búcsuból — évenként 4—5 e-zer forint jövedelme van a' feles a-jándékokon kívül.“ Édes Vándor úr, ezen szerencsétlen közlemény — költemény — minden becsületes emberek' tapasztalatát, kik a' somlyai papok' állását jól tudják, megzavará. Én részemről eddigi tapasztalatomat megczáfolva lát-ván, mind várom, hogy a' folyóiratokban ezen roppant jövedelemről valaki felvilágosítson, de várakozásomat tovább nem türhethvén, magam rándulék Somlyóra, 's ott a' kolostor' évenkénti naptárából egész bámulatomra ezeket olvasám: „A' pünkösti búcsu' alkalmával béjött 1835-ben (hogy több évekre elé oknélkül ne menjek ezen rövid észrevétemben) 345 ft. 30 kr. — 1836-ban 284 ft. — 1837ben 417 ft. — 1838ban 284 ft. — 1839ben 236 ft. 30 kr. — 1840ben 304 ft. v. pénzben, mindegyütt hat évre 1871 ft., tehát hat évre is 3129 ftal kevesebb a' költött

öt ezernél; és így 1835re költött 4674 ftot 30 kr. 's úgy a' többi évekre is a proportione. — Bizonyos tapasztalásból azt is mondhatom, mi-szerint — a' királyi seminariumat és szék' házat kivéve — aligha az egész Somlyón több pénz fordul meg évenként öt ezernél; a' kolostornak pedig minden pénzbeli évenkénti jövedelme, oda-véve még az 5 királyi tanítók' csekély fizeté-secskéjét is 360 ft. p. p. — ha lehetne fizetés-nek mondani — (?!), soha fenebb nem rug 2—3 ezer váltó forintnál, mi illy nagy család' tartására még szükön is alig elegendő. Mi a' feles ajándékokat tárgyazza, szerettem volna, ha Vándor úr felvilágosított volna irántok közle-ményeiben; mert én nem értem 's még a' som-lyaiak sem, mivel egyszerre így folytatja: „A' búcsuajándékok a' somlyai nagy-templomban szoktak a' nagy oltár kö-rül felfüggesztetni.“ Feles ajándékok és búcsuajándékok, czikornyás különböztetés!!

Utazzunk már a' templomba, mert azt igen ügyesen megdicséri: „A' csík-somlyai tem-plom Csíkban 's még nagy helyt leg-szebb és gazdagabb, oltárai művészi becsüek, főképp a' nagy oltár a' hava-sokon túl nem ismeri mását. Belől-ről még nincs egészen elkészítve.“ Mi jó ki ezekből? Legszebb és gazdagabb. Be-lől-ről még nincs egészen elkészülve. — Hogy le-het legszebb, ha még egészen nincs elkészülve? Akármelly tárgyat csak akkor mondhatunk szép-nek vagy alacsonynak, midőn merőben el van készítve, de addig míg készülöben van, csak annyit mondhatnánk: szép vagy alacsony leend. Hogy lehet leggazdagabb, ha egy krajczár töke-pénze sincs, midőn Csíkban a' legszegényebb templomnak is legalább 1—2 ezer forintja van? Hígye el Vándor úr, ha leggazdagabb volna, azon leggazdagabbságot 38 évek alatt nem en-gedték volna heverni, hanem tökélyes megépi-tésére fordíták már régen, hogy Ön következet-

lenség nélkül írhatta volna közleményeiben, ha nem is legszebbnek, legalább szépnek. Vegye észre, édes Vándor úr, hogy itt egy keveszavar' és következetlenség' terhétől nem ment. Csekély ismerettel bír az oltárról is; hisz' a' somlyai templomban utazásakor (mellynek aligha nincs két-három éve) éppen egy mellékoltárt volt 's egy jó izlésű szónoki szék, csik-szentgyörgyi nyugalmazott kapitány Bálint Ignác úr' bőkezűségéből, a' többi mellékoltárok' helyein egy régi kopott kép állott. Azután 1839ben egy másik mellékoltárt csináltatott született bárónő Henter Anna Krákószky generálisné ő nagysága, 's most 1840ben egy harmadikat csik-szeredai kereskedő Lukács János úr, de a' magasztalt gazdag nagy oltárnak híre sincs, hanem helyén pallérozatlan fákból állás van szönyegekkel behuzva, ezen a' Mária' régi művészi szobra, egy kis keresztcske, két felől négy régi rajzolt, kopott kép, fagyertyatartók 's körül felfüggesztve a' votumok, a' mik csakugyan a' templomnak még igen nagy gazdagságára nem mutatnak. — Még a' könyvnyomó-intézetet sem hagyá érintetlen, azt „kopott könyvnyomó intézetnek“ nevezvén, mellyet azonban nem az újkori könyvek' nyomása koptatott el.“ Ez meg lehet, édes Vándor úr, de még is nem a' vesztéglésben kopott el.

Mi a' C. C. MI. kolostorbéli feliratot illeti, erről hibáson írta: „Találtatik,“ midőn alább megvallja, hogy „senki meg nem tudá mutatni.“ Őszintén megvallom, ebben én sem valék szerencsésebb, noha, a' hol csak taláthatni képzeltem, még a' meszet is levarkagatám: de az idő' mostohasága — lehet vigyázatlanság miatt — vagy mélyen eltakarta, vagy egészen le is törölte; azonban azon magyarázatra, mellyet Ön azon betűknek adott: „Conventus Csikiensis anno 1001“ az

az észrevételem, mi szerint az a' történeti adatokkal ellenkezik. a) Ugyan is még eddig több adatok hiarczolnak a' mellett, hogy az erdélyiek még 1001-ben pogányok voltak, 's csak következő 1002 és 1003-ban, mi után Szent István király ifjabb Gyulát meggyőzte 's Erdélyt a' Magyarhonhoz kapcsolta, terjedett el Erdélyben a' keresztény hit: tehát 1001-ben itt convent' bajosan létezett. b) A' ferencziek' társasága keletkezett 1210-ben, tehát az előtt 209 évvel Somlyón teljességgel nem létezhetett, 's ha volt is itt a' ferenczieknek vagy más szerzeteseknek — a' mi igaz is — 13 és 14-dik században valami épületek, mostani alakját a' jelen kolostor 1440 óta vette. Azért véleményem szerint az említett felirat inkább így magyarázható: „Conventus Csikiensis Minorum“ mit is némileg az is tanúsítani láttatik, hogy az Més I között nincs pontjel, mint a' C. C. után; a' melly véleményem ha igaz, akkor ezen felirat sem lesz, állítása ellenére, a' magyar földön található legrégebbi írások' egyike.

(Vége közelebből.)

Szentkirályi.

Ritka becsületesség.

Egy kentuckyi ügyvéd estve sokáig mulatván a' kártyaházban, midőn haza érkezék észre veszi, hogy 50 tallérnyi banknotája hiányzik. Azonnal visszamegy a' vendégházba, hol az ajtón bé lépén, szembe találja az udvarló inast. Elvesztett Ön valamit (?) kérdezi ez. „Egy ötvenes bankcédulát.“ — „Imhol“ mond az inas, mire az ügyvéd egy öt tallért ajánl neki. — „Tartsa meg Ön pénzt!“ mond az inas, „én nem akarom megfizettetni magamat azért, hogy becsületes valék; de ezer szerencse Önnek, hogy nem valamelyik az itt volt urak közül akadott pénzére.“

T - - ki.